

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА
REGIONAL POLICY

УДК 336.143:352.07

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.161-168>

Бочко О.Ю.², Бочко О.І.¹, Любка В.В.²

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ВОЛИНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

¹Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра маркетингу і логістики
вул. Степана Бандери, 14, Львів,
79000, Україна,
e-mail: bochkoolena@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3422-4654>

²Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького,
кафедра геодезії і геоінформатики,
вул. В. Великого, 1, Дубляни,
80381, Україна
e-mail: bochko25@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8297-2783>

³Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра маркетингу і логістики,
вул. Степана Бандери, 14, Львів,
79000, Україна
e-mail: lubka1980@gmail.com.
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1953-7169>

Анотація. Досліджено фінансове забезпечення територіальних громад Волинської області. Мета дослідження – аналіз фінансового стану територіальних громад Волинської області в умовах воєнного стану та визначення механізмів підвищення їхньої фінансової стійкості для ефективного подолання соціально-економічних викликів. Проведене дослідження ґрунтується на аналізі фінансових результатів діяльності підприємств у 2023 році, зокрема їх прибутковості/збитковості, а також на порівнянні показників між районами області. В процесі написання статті використано методи статистичного аналізу, порівняння та експертних оцінок, абстрактно-логічний метод.

Більшість підприємств Волинської області працюють прибутково (76,2%), з найвищим показником у Володимир-Волинському районі (79,4%). Найбільша частка збиткових підприємств виявлена у Ковельському (24,3%) та Луцькому (24,2%) районах, що пов'язано з високою конкуренцією та інфраструктурними проблемами. Запропоновано комплекс заходів для підвищення фінансової стійкості громад: підтримка підприємництва, оптимізація бюджетних видатків, залучення додаткових джерел фінансування (гранти, інвестиції, державно-приватне партнерство), прозорість управління коштами та інноваційні підходи. Дослідження підкреслює необхідність диференційованого підходу до підтримки фінансового стану територіальних громад в залежності від специфіки районів. Запропоновані механізми спрямовані на зміцнення фінансової бази громад, що є критичним для їх сталого розвитку в умовах кризи та повоєнного відновлення. З метою покращення фінансового стану територіальних громад запропоновано бюджетне планування, ретельний аналіз структури витрат та їх оптимізацію відповідно до пріоритетних напрямків. Водночас доцільно активно шукати додаткові джерела фінансування, включаючи гранти, інвестиції, державно-приватне партнерство, участь у міжнародних програмах, забезпечення прозорості планування та

використання бюджетних коштів, залучення мешканців до обговорення пріоритетних проєктів. Доцільно регулярно аналізувати фінансовий стан громади, використовуючи потенційні показники та розробляючи плани дій, спрямовані на зміцнення фінансової бази, підтримку ініціатив, спрямованих на розвиток інноваційних галузей промисловості, які можуть стати новими джерелами доходу для громади.

Ключові слова: територіальні громади, регіони, Волинська область, фінансова стійкість, видатки, підприємства.

Bochko O.Yu¹, Bochko O.I.², Liubka V.V.³

FINANCIAL PROVISION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN VOLYN REGION

¹ Lviv Polytechnic National University,
Department of Marketing and Logistics
Metropolitan Andrew str., 5, Lviv,
79000, Ukraine,
e-mail: bochkoolena@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3422-4654>

² Stepan Gzhytskyi Lviv National University of
Veterinary Medicine and Biotechnologies
Department of Geodesy and Geoinformatics,
V. Velykoho St., 1, Dublyany,
80381, Ukraine,
e-mail: bochko25@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8297-2783>

³ Lviv Polytechnic National University,
Department of Marketing and Logistics
Metropolitan Andrew str., 5, Lviv,
79000, Ukraine,
e-mail: lubka1980@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1953-7169>

Abstract. The study investigates the financial provision of territorial communities in Volyn region. The purpose of the research is to analyze the financial condition of the territorial communities of Volyn region under martial law and to identify mechanisms for improving their financial stability in order to effectively overcome socio-economic challenges. The research is based on the analysis of the financial performance of enterprises in 2023, particularly their profitability/losses, as well as a comparative analysis of indicators across districts of the region. The study employs statistical analysis, comparative methods, expert evaluations, abstract-logical methods.

Most enterprises in the Volyn region are profitable (76.2%), with the highest rate in Volodymyr-Volynskyi district (79.4%). The largest share of unprofitable enterprises was found in Kovel (24.3%) and Lutsk (24.2%) districts, due to high competition and infrastructural problems. A set of measures is proposed to enhance the financial sustainability of communities: support for entrepreneurship, optimization of budget expenditures, attraction of additional sources of funding (grants, investments, public-private partnerships), transparency in financial management, and innovative approaches. The study emphasizes the necessity of a differentiated approach to supporting the financial condition of territorial communities depending on the specific characteristics of each district.

The proposed mechanisms aim to strengthen the financial base of communities, which is critical for their sustainable development amid crisis and post-war recovery. To improve the financial condition of territorial communities, budget planning, detailed expenditure structure analysis, and optimization in line with priority areas are recommended. At the same time, it is advisable to actively

seek additional funding sources, including grants, investments, public-private partnerships, participation in international programs, ensuring transparency in budget planning and utilization, and involving residents in discussions on priority projects. Regular financial monitoring using potential indicators and action plan development aimed at strengthening the financial base and supporting initiatives in innovative industries — potential new sources of income for communities — is also advisable.

Keywords: territorial communities, regions, Volyn region, financial sustainability, expenditures, enterprises.

Вступ. Фінансове забезпечення територіальних громад є основою їхньої здатності реалізовувати повноваження, надані їм законом, та ефективно реагувати на потреби населення. В умовах децентралізації в Україні саме фінансова автономія громад дозволяє їм розробляти та впроваджувати стратегії місцевого розвитку, забезпечувати належний рівень державних послуг, інвестувати в соціальний та інфраструктурний сектори. Детальне вивчення цього питання дозволяє виявити слабкі місця в системі міжбюджетних трансфертів, оподаткування та розподілу ресурсів, що має вирішальне значення для побудови фінансово життєздатних громад. Аналіз джерел доходів місцевих бюджетів, структури видатків, можливостей залучення інвестицій та реалізації партнерських проєктів (включаючи державно-приватне партнерство) сприяє формуванню нових підходів до управління фінансами на місцевому рівні. Завдяки цьому громади можуть бути не лише адміністративними одиницями, а й активними учасниками економічного розвитку регіонів.

Відмітимо, що питання теоретико-практичних аспектів територіальних громад розкрито в працях як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Зокрема, Беневська Л. розглядає громаду як суб'єкт просторового регулювання, а Жуковська А. та Шушпанов Д. вказують на інклюзивність громад і критерії її вимірювання. Івасюк І. аналізує зарубіжний досвід об'єднаних громад, що має прикладне значення для України. Дослідження Кравціва Р. та Сторонянської І., а праці Грищенко І., Горбатої Л. присвячені механізмам сталого розвитку громад в умовах децентралізації. Особливу увагу вони надають ризикам та адаптаційним стратегіям у регіонах. Павлович-Сенета Я. П., Лепіш Н. Я. досліджують адміністративно-правові особливості діяльності громад під час воєнного стану, що актуалізує тему правової спроможності в кризових умовах. У роботах Безгіна В. та Пак Н. авторами аналізуються трансформації регіональної політики у зв'язку з війною, впливи на економіку, податки та місцеве самоврядування. Миронюк І та співавтори акцентують увагу на ролі громад у збереженні здоров'я населення, що розширює розуміння соціального виміру децентралізації. Такі науково популярні праці формують уявлення про оперативні та стратегічні виклики, з якими стикаються громади сьогодні.

Постановка завдання. Метою статті є розглянути та проаналізувати фінансові аспекти територіальних громад Волині. Для досягнення цієї мети застосовано різні наукові методи дослідження: індуктивний та дедуктивний методи застосовано при дослідженні кількості громад, міст, селищ міського типу та сільських населених пунктів у районах Волинської області, фізичних осіб-підприємців по районах Волинської області. За допомогою аналізу та порівняння здійснено порівняння фінансових результатів до оподаткування підприємств по районах у 2023 році. Абстрактно-логічний метод застосовано для теоретичних узагальнень і формування висновків.

Дослідження фінансового забезпечення територіальних громад здійснимо в кілька етапів. На першому етапі проведемо дослідження кількості територіальних громад та підприємців в межах області. На другому етапі проведемо дослідження фінансового

стану наявних підприємств. Третій етап пов'язаний з наданням рекомендацій для покращення фінансового забезпечення територіальних громад.

Результати. Волинська область налічує 54 територіальних громади, серед яких 22 селища міського типу (рис. 1).

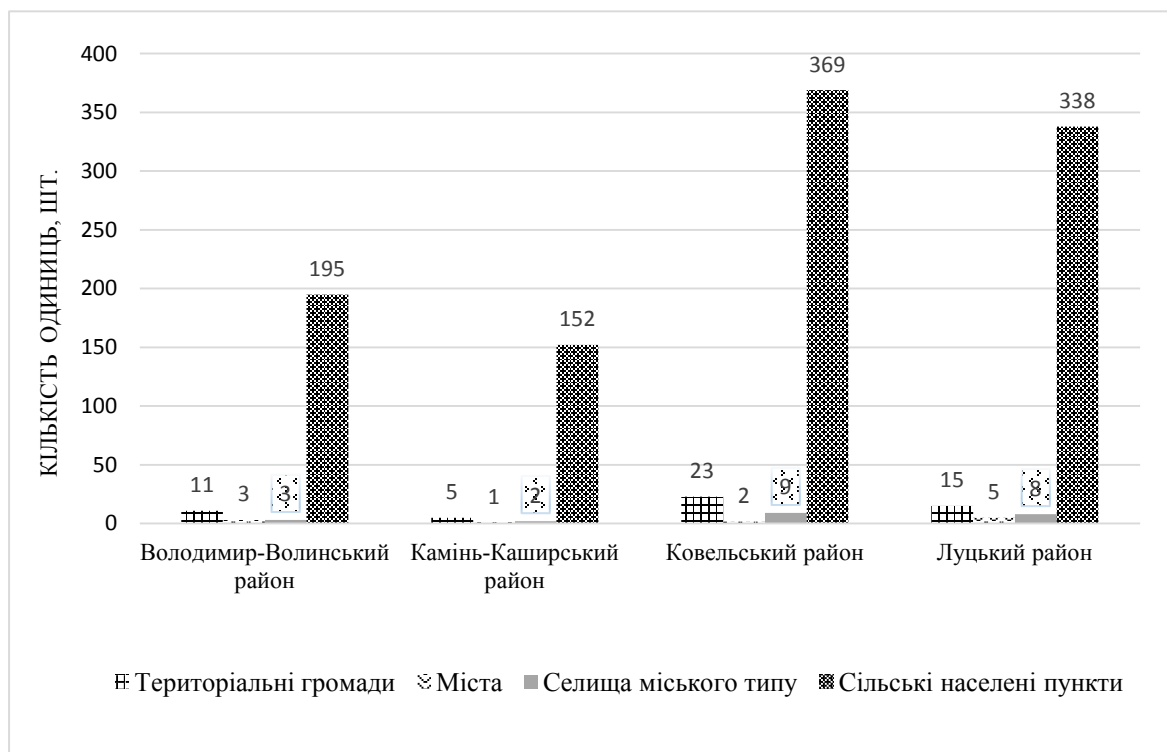

Рис. 1. Кількість громад, міст, селищ міського типу та сільських населених пунктів у районах Волинської області

Fig.1. The number of territorial communities, cities, urban-type settlements, and rural localities in the districts of Volyn region.

Джерело: [4]

Найбільшу кількість сільських населених пунктів налічує Ковельський та Луцький райони. Зокрема, у Ковельському районі налічується 369 сільських населених пунктів, а в Луцькому - 338. Володимир-Волинський і Камінь-Каширський райони мають значно менше таких поселень (195 і 152 відповідно). Найбільше міст знаходиться у Луцькому районі – 5, найбільше громад у Ковельському районі (23), а найменше- у Камінь-Каширському (5). У кожному районі кількість адміністративних одиниць різна, але села значно переважають над іншими видами адміністративно-територіальними одиниць.

В області налічується 27749 осіб-підприємців, серед яких 54,4 % знаходяться в Луцькому районі (табл. 1)

Таблиця 1

Кількість фізичних осіб-підприємців по районах Волинської області

Table 1

The number of individual entrepreneurs by districts of Volyn region

Район	Загальна кількість фізичних осіб-підприємців	Питома вага району в загальній структурі області, %
Володимир-Волинський	4473	16,1
Камінь-Каширський	2261	8,1

Продовження табл. 1

Луцький	15094	54,4
Ковельський	5919	21,3
Волинська область	27749	100,0

Джерело:[4]

За даними таблиці найменша кількість фізичних осіб-підприємців знаходиться в Камінь-Каширському районі -2261 од (8,1%). При цьому переважна більшість осіб підприємців району жінки – 51,8%. Також жінки фізичні особи підприємці переважають у Ковельському районі. Загалом по області переважають чоловіки фізичні особи-підприємці (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість чоловіків-підприємців та жінок-підприємниць по районах Волинської області у 2021 році

Table 2

The number of male and female entrepreneurs by districts of Volyn region in 2021

Район	Фізичні особи-підприємці, керівниками яких є			
	чоловіки		жінки	
	кількість	частка, у % до загальної кількості	кількість	частка, у % до загальної кількості
Володимир-Волинський	2154	48,2	2319	51,8
Камінь-Каширський	1173	51,9	1088	48,1
Ковельський	2956	49,9	2963	50,1
Луцький	7903	52,4	7191	47,6
Волинська область	14187	51,1	13562	48,9

Джерело:[6]

Найбільше чоловіків-підприємців знаходиться у Луцькому районі - 7903 особи (52,4%), у Ковельському районі - 2956 осіб (49,9%), у Володимир-Волинському районі - 2154 (48,2%), а в Камінь-Каширському - 1173 (51,9%).

За даними спостерігаємо лідерство Луцького району також і за обсягами продажів серед ФОПів - 17,7 млрд грн, що становить 58% загального обсягу реалізації у цьому сегменті. У Ковельському районі цей показник становить 6,4 млрд грн (21%), у Володимир-Волинському - 3,6 млрд грн (11,8%), а найменше реалізовано у Камінь-Каширському районі - 2,8 млрд грн (9,2%). Підсумовуючи діяльність фізичних осіб-підприємців за 2021 рік, можемо зробити висновок, що Луцький район і у якійсь мірі Ковельський є тими, що у досліджуваний період робили найбільший внесок у економіку області.

Останнім об'єктом дослідження було обрано фінансові результати до оподаткування підприємств по районах області у 2023 році, дані подано у табл.3.

Загалом згідно даних у табл. 3 у 2023 році 76,2% підприємств області були прибутковими, а 23,8% зазнали збитків.

Щодо підприємств, що отримали прибуток спостерігаємо найбільший відсоток прибуткових підприємств у Володимир-Волинському районі - 79,4%, а це свідчить про стабільний розвиток бізнесу в цьому районі. Інші райони області мають трішки нижчі показники, а саме: Камінь-Каширський район – 77,3%, Ковельський район – 75,7%,

Луцький район – 75,8%. Загалом дані свідчать про те, що в усіх районах Волинської області більша частина підприємств працює прибутково.

Таблиця 3

Фінансові результати до оподаткування підприємств по районах у 2023 році

Table 3

Pre-tax financial results of enterprises by districts in 2023.

Район	Підприємства, що одержали прибуток, у % до загального	Підприємства, що отримали збиток, у % до загального
Володимир-Волинський	79,4	20,6
Камінь-Каширський	77,3	22,7
Ковельський	75,7	24,3
Луцький	75,8	24,2
Волинська область	76,2	23,8

Джерело: [4]

Найбільша частка збиткових підприємств зафіксована у Ковельському районі - 24,3% та Луцькому районі - 24,2%, тобто майже чверть підприємств у цих районах зазнали фінансових втрат. Найменше збиткових підприємств у Володимир-Волинському районі- 20,6%, що свідчить про найкращу фінансову стійкість бізнесу, адже й найбільше прибуткових організацій знаходяться саме тут.

Висновки. Дослідження фінансової безпеки територіальних громад набуває особливої важливості в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови країни. Громади першими стикаються з гуманітарними, соціальними та економічними викликами, і їхня фінансова стабільність є ключовою для ефективного реагування на ці виклики. Дослідження механізмів підвищення фінансової автономії, ефективного використання бюджетних коштів та впровадження інноваційних фінансових інструментів має стратегічне значення для забезпечення життєздатності та розвитку територій в умовах нестабільності.

Аналіз фінансових результатів підприємств за 2023 рік показує, що більшість підприємств у Волинській області працюють прибутково, з найвищим показником у Володимир-Волинському районі (79,4 %), що свідчить про стабільність і ефективність бізнесу в цьому регіоні. Найбільша частка збиткових підприємств зафіксована у Ковельському та Луцькому районах, що може бути пов'язано з високою конкуренцією, інфраструктурними викликами або економічними труднощами, характерними для великих міст і агломерацій. Загалом, отримані дані підтверджують необхідність диференційованого підходу до підтримки і розвитку малого та середнього бізнесу в різних районах області.

Для покращення фінансової діяльності територіальних громад пропонуємо звернути увагу на заохочення створення нових підприємств та підтримку існуючих, сприяючи їхньому розвитку, що призведе до збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Важливо також звернути увагу на бюджетне планування, ретельне аналізування структури видатків і оптимізацію їх за пріоритетними напрямками. При цьому доцільно активно шукати додаткові джерела фінансування, серед яких гранти, інвестиції, державно-приватне партнерство, участь у міжнародних програмах, забезпечити прозорість у плануванні та використанні бюджетних коштів, залучати жителів до обговорення пріоритетних проєктів. Доцільно регулярно проводити аналіз фінансового стану громади, використовуючи індикатори потенціалу, і розробляти плани дій щодо зміцнення фінансової бази, підтримувати ініціативи, спрямовані на

розвиток інноваційних галузей, що можуть стати новими джерелами доходів для громади.

Перспективами подальших досліджень в даному напрямі є ґрунтовне вивчення пошуку напрямів покращення фінансового стану територіальних громад.

1. Безгін В. Як війна змінить регіональну політику в Україні: децентралізація, громади, податки, економіка. *Агрополіт*. 2022. URL: <https://agropolit.com/blog/503-yak-viyna-zminit-regionalnu-politiku-v-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika> (дата звернення: 25.02.2024)
2. Бенювська Л. Я. Територіальна громада як суб'єкт регулювання розвитку територій: теоретичні аспекти. *Регіональна економіка*. 2018. № 1. С. 30–39. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek201815> (дата звернення: 25.02.2024)
3. Бочко О. Ю., Бочко О. І., Любка В. В. Парадигма диференціації розвитку сільських територій з урахуванням фінансового аспекту. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 11-12 (312-313). С. 184-191.
4. Головне управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2024)
5. Грищенко І. М., Горбата Л. П. Територіальні громади: механізми забезпечення стійкості. К. : НУБіП України, 2024. 345 с. URL: <https://dglb.nubip.edu.ua/handle/123456789/495> (дата звернення: 25.02.2024)
6. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua> (дата звернення: 25.02.2024)
7. Жуковська А., Шушпанов Д. Інклюзивні територіальні громади: поняття, ознаки та підходи до вимірювання рівня їх інклюзивності. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*, 2024. №1(29), 121-134.
8. Івасюк І. Об'єднані територіальні громади: Досвід країн Карпатського Євро регіону. *Вісник Прикарпатського університету*. 2024. №1(16). С. 20-26.
9. Кравців В.С., Сторонянська І.З. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України, 2020. 531 с.
10. Миронюк, І., Слабкий, Г., Шафранський, В., Брич, В., Білак-Лук'янчук, В. Територіальні громади як базовий рівень забезпечення зміцнення та збереження здоров'я населення. *Україна. Здоров'я нації*, 2023 (4), 57–62. URL : <https://doi.org/10.32782/2077-6594.4.1.2021.247006>
11. Павлович-Сенета Я. П., Лепіш Н. Я. Територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. Ужгород, 2022. №4. С. 209-214. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267567/263393> (дата звернення: 25.02.2024)
12. Пак Н., Гось М., Юсковець І. Територіальні громади: виклики сьогодення. *Молодий вчений*, 2024. №2 (126). С.46-50. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-2-126-11>.
13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.02.2025)

References

1. Bezgin, V. "How the War Will Change Regional Policy in Ukraine: Decentralization, Communities, Taxes, Economy." *Agropolit*. 2022, agropolit.com/blog/503-yak-viyna-zminit-regionalnu-politiku-v-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika. Accessed 25.02.2024.
2. Benovska, L. Ya. "Territorial Community as a Subject of Territorial Development Regulation: Theoretical Aspects." *Regional Economy*, no. 1, 2018, pp. 30–39, Vernadsky National Library of Ukraine, <http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek201815>. Accessed 25.02.2024.
3. Bochko, O. Yu., Bochko, O. I., and V. V. Lyubka. "The Paradigm of Differentiation in the Development of Rural Areas Considering the Financial Aspect." *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, no. 11-12 (312-313), 2023, pp. 184–191.
4. Main Department of Statistics in Volyn Region, www.lutsk.ukrstat.gov.ua. Accessed 25.02.2024.
5. Hryshchenko, I. M., and L. P. Horbata. *Territorial Communities: Mechanisms for Ensuring Resilience*. NUBIP of Ukraine, 2024, dglb.nubip.edu.ua/handle/123456789/495. Accessed 25.02.2024.
6. Decentralization, decentralization.ua. Accessed: 25.02.2024.
7. Zhukovska, A., and D. Shushpanov. "Inclusive Territorial Communities: Concept, Characteristics, and Approaches to Measuring Their Inclusiveness Level." *Regional Aspects of Development of Ukraine's Productive Forces*, no. 1(29), 2024, pp. 121–134.
8. Ivasiuk, I. "United Territorial Communities: Experience of the Carpathian Euroregion Countries." *Bulletin of the Precarpathian University*, no. 1(16), 2024, pp. 20–26.
9. Kravuts, V. S., and I. Z. Storonyanska. *Territorial Communities under Decentralization: Risks and Development Mechanisms»: Monograph*. Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine, 2020.

10. Myroniuk, I., Slabkyi, H., Shafranskyi, V., Brych, V., and V. Bilak-Lukianchuk. "Territorial Communities as the Basic Level for Strengthening and Preserving Population Health." *Ukraine. Nation's Health*, no. 4, 2023, pp. 57–62, <https://doi.org/10.32782/2077-6594.4.1.2021.247006>.
11. Pavlovych-Seneta Ya. P., Lepish N. Ya. "Territorial Communities under Martial Law in Ukraine: Administrative and Legal Provision and Functioning Features." *Analytical and Comparative Jurisprudence*. Uzhhorod, no. 4, 2022, pp. 209–214, journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267567/263393. Accessed 25.02.2024.
12. Pak, N., Hos, M., and I. Yuskovets. "Territorial Communities: Current Challenges." *Young Scientist*, 2024. no. 2 (126), pp. 46–50, <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-2-126-11>.
13. The Verkhovna Rada of Ukraine. On Local Self-Government in Ukraine. Law of Ukraine dated 21.05.1997 No. 280/97-VR, zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text. Accessed 25.02.2024.

Дата подання: 25.04.2025